Smaakmaker voor het ...

Digitaal boek

Smartlappen
-
liedjes uit grootmoeders tijd

Verzameling van liedjes allerhande, te hooi en te gras opgedolven in de loop van de voorbije halve eeuw

Digitale versie 2020

K. Mertens (red.)

Studium Generale vzw

Colofon

Mertens, Kamiel (redacteur): **Smartlappen – liedjes uit grootmoeders tijd.** Verzameling van liedjes allerhande, te hooi en te gras opgedolven in de loop van de voorbije halve eeuw; Studium Generale vzw, Balen, 2019; 208.pp. Digitaal boek.
Samengesteld uit liederteksten van verschillende herkomst, zowel gedrukt als in handschrift.

De gedrukte originelen werden met ocr van Omnipage Pro omgezet naar Word-documenten. De handschriften werden getranscribeerd naar Word. Het geheel werd omgezet naar pdf en wordt als digitaal boek aangeboden op onze website, vrij te downloaden.

*Wij stellen het zeer op prijs als u een donatie naar eigen keuze wilt overschrijven op onderstaande bankrekening, als dank en blijk van waardering voor het onbezoldigde werk van onze vzw-vrijwilligers. Met de vermelding: "**Smartlappen**".*

Studium Generale vzw

Holven 11
B-2490-Balen (België)

Tel (0032) - 014-81.33.75

info@studiumgeneralevzw.be
www.studiumgeneralevzw.be

Argenta: 973-0600412-16
IBAN-nr: BE72.9730.6004.1216
BIC-code: ARSPBE22

Nat.nr. BE-0474.235.671

© 2019

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van print, fotokopie; microfilm, digitale media of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced or distributed in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without previous written permission from the publisher.

Inhoud

Voorwoord en ten geleide (K.M. 2019) 4
H.1. Liederen die mijn moeder zong als kind (*1909) 5
H.2. Liederen van Elisa M.G. Duitschaever (*1898) 31
H.3. Liederen uit de jeugd van priester Jozef Berghmans (*1930) 100
H.4. Liederen uit de oude doos, lees: v.d. rommelmarkt 132
H.5. Kruiersliederen (Vredesstoet gemeente Balen 1945) 164
H.6. Liedjes herinnerd door Staf (broeder Bavo) Van Dingenen, f.c. (*1932) 168
H.7. Gezongen bij het afscheid van zr. Regina Hannes (*1933) 172
H.8. Gezangen bij het afscheid van zr. Paula Berghmans (*1933) 180
H.9. Van Balense zangers en van Radio Ome Miel 189
H.10. Oorlogsliederen, verzameld door Lod. Krinkels (1914-1918) 190

Voorwoord en ten geleide

In een nostalgische bui, jaren geleden, begon ik te snuisteren in de weinige papieren die mijn moeder nagelaten had bij haar dood. Daartussen vond ik een schriftje waarin ze allerlei liederteksten opgeschreven had, zowel van de liedjes die haar vader – mijn grootvader – zong terwijl hij als schoenlapper aan zijn zware naaimachine werkte, als de liederen die op de kermissen en jaarmarkten gezongen werden door de reizende “artisten”, een soort van “snijdersbank”.

Eigenlijk waren die teksten in al hun eenvoud vertederend tot zelfs aangrijpend. Zij vertelden mij iets over de leefwereld van mijn moeder in haar jeugdjaren. De samenleving stak toen anders in mekaar dan vandaag, ze was alleszins veel enger en overzichtelijker dan de wereld zoals wij die vandaag ervaren via de massamedia, zowel de gedrukte als de audiovisuele, en vooral via het internet en door de mogelijkheden om overal naar toe te reizen in een mum van tijd en heel betaalbaar.

Enige tijd nadien kwam ik in contact met een oude priester in Turnhout, die voor mij de liederen opdolf die zijn moeder in hààr jeugd geboekstaafd had. Het verschil tussen beide bronnen was vooral van “literaire aard”, de thema’s waren eerder gelijklopend.

Van het één kwam het ander, en na verloop van tijd bezat ik een bundel die ongeveer 200 pagina’s A4 besloeg.

De meeste van die liedjes zijn zonder partituur, maar “op de wijze van...” een of andere toen bekende song. Haast alle teksten zijn anoniem en als er al een auteur gekend is, blijkt die al lang dood en begraven. Mocht ik mij daarin vergissen en is zijn of haar dood minder dan 70 jaar geleden, dan kunnen de erfgenamen contact nemen. Vermits wij met dit aanbod van downloadbare digitale boeken geen commerciële bedoelingen hebben, valt er echter aan die kant niets te rapen...

Wijlen onze vriend en medebestuurder René Geukens was bij leven organist van de Sint-Andrieskerk te Balen en gaf ons zijn kritisch oordeel over de opportuniteit en de “muzikale waarde” van elk lied. Hij bemiddelde ook toen we voor sommige teksten iemand zochten die “cijfernotitie” kon omzetten in “leesbare noten-notering”.

Deze bundel als fysisch boek op de markt brengen lijkt ons weinig opportuun: zelfs als digitale druk in beperkte oplage blijft dat een financieel waagstuk. Om anderzijds de inspanningen die we gedaan hebben voor het verzamelen en verwerken van deze teksten zo maar te ‘vergeten”, dat zouden wij zonde vinden. Vandaar onze keuze voor het compromis: we plaatsen deze bundel smartlappen als pdf-document op onze “boekenplank” met digitale boeken op onze website, in de hoop dat hier en daar iemands interesse gewekt wordt en er mee aan de slag gaat.

Tenslotte mijn dank aan iedereen die op een of andere wijze bijgedragen heeft aan het tot stand komen van dit boek: hetzij de aanbrengers, de correctoren of de musicologen...

Balen, september 2020 - Kamiel Mertens, redacteur

H.1. Smartlappen die mijn moeder zong in haar jeugd
(Uit haar nalatenschap)

(Mijn moeder, Margriet Wils, werd geboren in Balen op 28 maart 1909.
Toen zij dit schriftje begon, in 1927, was ze dus 18 jaar jong.)

Fysisch uitzicht van het schriftje
Notaboekje met kartonnen kaft, formaat h.175 x b.108 mm, bruin-gemarmerd.
Pagina's met schrijflijnen verticaal: bladen uit een schoolschrift werden gevouwen en met wit garen genaaid in verschillende katernen.
Het schrijven gebeurde dus met het schrift op de zijde gedraaid.
Enkele losse inlegbladen.
Op de binnenzijde van de omslag staat in het handschrift van mijn moeder:
Margueritte Wils Baelen S/ Nethe *(sur Nethe = op Nethe)* 1927
Provincie …
Dan enkele oefeningen van handtekeningen en enkele aantekeningen in potlood die ook met potlood doorgehaald werden en onleesbaar gemaakt.

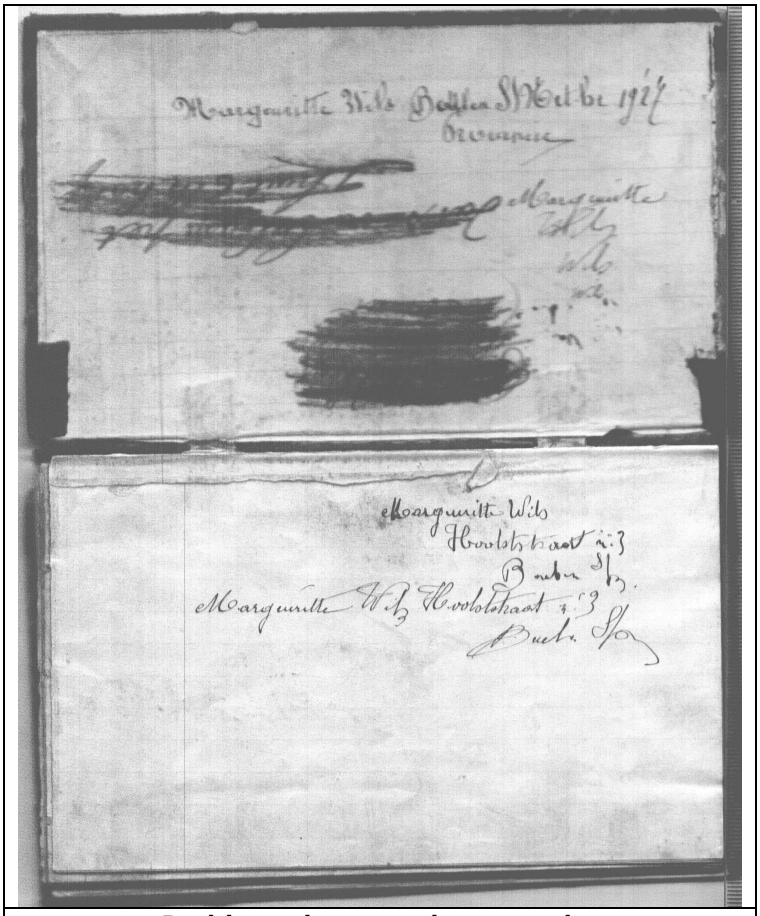

De binnenkant van het voorplat
en de titelpagina van het schriftje

Volgende pagina:
Margueritte Wils Hoolststraat nr 3 Baelen S/N
En dat herhaald in zwierig handschrift. Ons moeder oefende blijkbaar haar handschrift en zocht naar een identiteit.

De Hoolststraat is de huidige Gasthuisstraat, die pas die naam kreeg na 1935, de bouw van het “gasthuis” of “pékeshuis”, een complex, thans verbouwd tot sociale woningen.

*De eerste “liedjes” zijn in potlood in het handschrift van haar vader, dus **mijn grootvader Staf Wils**, schoenmaker en -lapper aan het station in Balen – de tekst is zonder hoofdletters of leestekens. (Ik heb er hier en daar zelf geplaatst omwille van de leesbaarheid. K.M.)*

H.1.1. Ik kwam daar overlaatst mijnen vriend Charel tegen…

…hij zegde tegen mij “dag dorke – hoe ist met vrouw en kinderen ik zegde goed want ik heb er nog maar juist het stof uitgeborsten
mijnen vriend zegde tegen mij gade mee eentje pakken, ja waar gaan wij hier over bij den zwakken mijnen vriend charel legde een nikel stukje van 10 centiem en eenen enkelen cent op de tafel na eenigen minuten over het politiek aan ’t spreken kwam de meid zeggen alsdat men haar niet betaald heeft, mijnen vriend charel in een fransche colère wilde de meid alzoo een malsche pies op haar gezicht geven ik zegde schaalt charel dat mocht ge niet doen want dat zoo ons in ambras kunnen brengen /// daarop kwam den baas, hij vroeg wat er scheelde /// charel zegde ik zal het u uitleggen in twee korte woorden (en zegde hetzelfde) daarop kwam een policieagent en nam ons mee hij legde ons in de ijzers hij trok de ribben uit mijnen gelee. Hij stroopte mijn broek af en sloeg op mijn bloote kacefiecatie daar ik dacht dat ze er kipkap gingen van maken maar dat was zoo aardig och god zoo aardig zie dat was nu aardig.
Daarop het lied en het refrein en dan gedaan.

(Daarop aansluitend zonder zichtbare overgang…)

H.1.2. Het lied van het dronkaards kind

Het lied van Bertha, de verlatene
Het lied van de twee straatjongens
Het lied van den vagebond
Ik ben vagebond geboren
Ik heb mijne ouders nooit niet gekend

Kasteelen en paleizen heb ik in overvloed
Het lied van den koetoier – (twee zang)
(koetoier: koehoeder, hij heeft de koeien aan een “’tuier”. K.M.)
Het lied van eene leverworst

Volgende pagina dwars over de lijnen (dus “normaal”)

H.1.3. Klachtlied van Leontina Nagels

Arme wees - Mishandeld en opgesloten - Door hare stiefmoeder 4 jaren lang

Refrein
Duuzend en eenen nacht
Heb ik ja doorgebracht
Op eenen bundel strooi
Met water en met brood
Ik was een bastaardkind
Een arm verstooteling
Vrienden veracht toch op aard
Nooit den armen bastaard

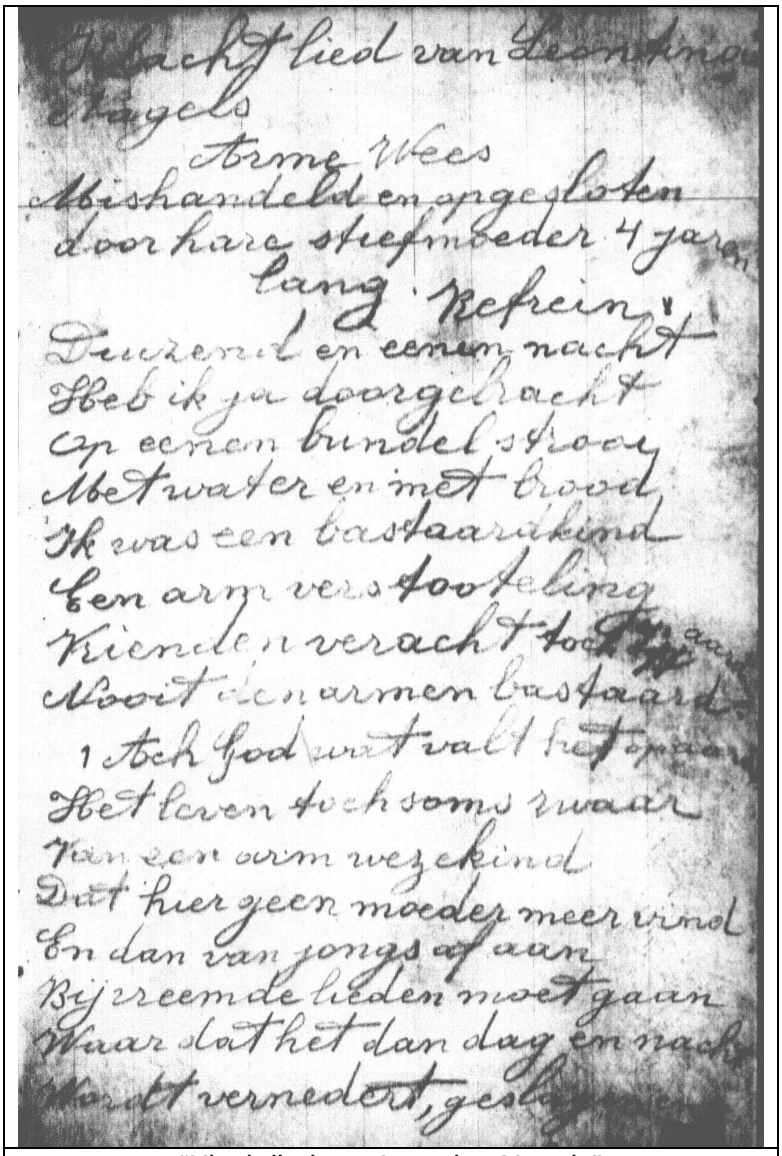
Klachtlied van Leontina
Nagels
Arme Wees
Mishandeld en opgesloten
door hare stiefmoeder 4 jaren
lang. Refrein.
Duuzend en eenen nacht
Heb ik ja doorgebracht
Op eenen bundel strooi
Met water en met brood
Ik was een bastaardkind
Een arm verstooteling
Vrienden veracht toch op aard
Nooit den armen bastaard.
1 Ach God wat valt het opaar
Het leven toch soms zwaar
Van een arm wezekind
Dat hier geen moeder meer vind
En dan van jongs af aan
Bij vreemde lieden moet gaan
Waar dat het dan dag en nach
Moet vernedert, gesla

"Klachtlied van Leontina Nagels"
Pagina ongeveer op ware grootte

-1-
Ach God, wat valt het op aard
Het leven toch soms zwaar
Van een arm wezenkind
Dat hier geen moeder meer vind
En dan van jongs af aan
Bij vreemde lieden moet gaan
Waar dat het dan dag en nacht
Wordt vernederd, geslagen en veracht.

-2-
Ik was nog maar pas twee jaar
Verloor ik moeder op aard
Mijn vader tot mijn hartzeer
Trouwde voor den tweede keer
Zij was op mij zoo kwaad
Verweet mij altijd bastaard
In plaats van eten of drank
Wierd ik geslagen en gestampt

-3-
Zoo heb ik dan een jaar of acht
In pijnen en smart doorgebracht
En sprak ik tot vader een woord
Dan sloeg zij mij met de koord
En tot mijn ellendig lot
Smeed zij mij in een donker kot
Waar dat ik vier jaar dag en nacht
Niets dan ratten en muizen zag.

-4-
Mijn bed was een bundel strooi
Mijn voedsel was water en brood
Mijn deksel was een zak
Dat vol ongedierte en vuiligheid zat
Zoo heb ik vier jaar dag en nacht
In dien kelder doorgebracht
Tot God mij in den laatsten nood
Kwam redden van een zeker dood

-5-
Het was op een kouden nacht
Dat ik weer deed mijne klacht
Dat ik van honger en kou
Aanriep God en Ons Liev'Vrouw
De nachtwacht had mij verstaan
De deuren werden open gedaan
Zij hebben mij opgericht
En gedragen naar een gesticht.

-6-
Nu rust ik zachtjes en net
In een klooster op een pluimen bed
Maar helaas het is al te laat
Mijn lichaam is gansch geraakt
Ik kan op geen beenen meer staan
Van mijn leven geen voet meer gaan
Waar heb ik dat verdiend
Den armen verstooteling.

Alle volgende liedjes zijn naar mijn mening in het handschrift van mijn moeder, geschreven met kroontjespen die regelmatig in de inktpot moet gedoopt worden.

H.1.4. Naar eener Moeder roomang *(roman?)*

Gij wilt mijn kind, van uwe moeder scheiden
Voor al de pracht die m'in stede vindt
Laat u door die begoocheling niet verleiden
Ver werpt de raat van uwe moeder niet
Blijf in uw dorp, blijf bij al degene
Door wien gij als een zuster wordt bemint
Later misschien zouwdt gij uw snoodheid bewegen *(bewenen?)*
Want God altijd straft een ondankbaar kint
Want God altijd straft een ondankbaar kint.

Gij weet niet, wat m'in de stat moet vrezen
Hoe veel gevaar en onheil u daar wacht
Kunt ge ooit zoo goei gaet als bij uw moeder weezen
Die anders niet dan uwe geluk betragt
En gij mijn kind gij zoudt willen vertrekken
O doe het niet, blijf bij uwe moeder bij
Gij die m'alleen tot steun nog kunt verstrekken
Aanvaart mijn raad en blijf aan mijne zij
Aanvaart mijn raad en blijf aan mijne zij.

Zeg mij, mijn kind, zoo gij mij moest begeven
Wie wort mijn steun, mijn troost in leed en smart
Van 't gansch gezin zijt gij m'alleen gebleven
En zijt alleen de liefling van mijn hart
Zoo gij vertrekt zal ik ik weldra bezwijken
Want zonder u ware 't leven mij te veel
Maar 'k zie u reeds de handen aan mij reiken
Gij blijft met mij 't geluk wordt weer mijn deel
…gij blijft met….

Enz...